

Bevorderen van sociale en academische integratie in het eerste jaar hoger onderwijs

Vincent Donche & Gert Vanthournout¹

Tegen de achtergrond van de hoge studie-uitval in het eerste jaar hoger onderwijs, ondernemen heel wat hogescholen en universiteiten in Vlaanderen en Nederland maatregelen inzake (studie)begeleiding en remediëring. Deze maatregelen richten zich onder meer op (1) het versterken van het studiekeuzep proces, (2) het inzetten van zelfevaluatie-instrumenten en beginassessments om de academische competenties van instromende studenten in kaart te brengen, of (3) het geven van feedback, coaching en remediëring in de eerste maanden van het hoger onderwijs, al dan niet als onderdeel van het reguliere curriculum. Het pallet van maatregelen die instellingen uitwerken is divers. Veel van deze maatregelen zijn gericht op het versterken van academische integratie (bv. bijspijkeren van academische competenties) en sociale integratie (bv. gebruik van peer groepen). Beide vormen van integratie worden beschouwd als hefboomen voor het verlagen van studieuitval en het versterken van studiesucces (Braxton, Jones, Hirshy, & Hartley, 2008; Christie, Munro, & Fisher, 2004; Tinto, 1993).

Heel wat reviews hebben intussen een aantal cruciale persoons- en omgevingsgebonden kenmerken aangeduid die een rol spelen voor studiesucces (o.a. Richardson, Abraham, & Bond, 2012; Robbins et al., 2004). Vaak wordt verwezen naar de invloed van stabiele studentkenmerken zoals sociaal-economische status, thuistaal en vooropleiding op studie-uitval en succes (Glorieux, Laurijsen, & Sobczyk, 2015). Maar ook heel wat meer veranderlijke studentkenmerken (bv. motivatie en leerstrategieën)

1 Auteurs: Vincent Donche, Departement Opleidings- en Onderwijswetenschappen, Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Antwerpen. Gert Vanthournout, Cel Onderwijsonderzoek, Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen.

Inleiding op het themanummer

en omgevingskenmerken (bv. de rol van peers en ondersteuning) bieden bijkomende verklaring (Brouwer, Jansen, Flache, & Hofman, 2016; Bruinsma, & Jansen, 2005; Richardson et al., 2012; Van Daal, Coertjens, Delvaux, Donche, & Van Petegem, 2013). Het zou dan ook van een bijzondere myopie getuigen om voorspellers voor studieuitval en studiesucces louter aan stabiele studentkenmerken toe te schrijven die zich situeren voor de poort van het hoger onderwijs.

Onderzoek dat zich richt op een beter begrip van hoe studenten de transitie ervaren en doorlopen in het hoger onderwijs, wijst alvast uit dat een complex van factoren een rol spelen waaronder processen van sociale en academische integratie (Coertjens, Brahm, Trautwein, & Lindblom-Ylänne, 2017; Kyndt, Donche, Trigwell, & Lindblom-Ylänne, 2017). Er bestaat echter maar weinig onderzoek dat zich richt naar de effectiviteit van de inzet van specifieke maatregelen en interventies in de eerste maanden van het hoger onderwijs die sociale en academische integratie bevorderen. Nochtans kan dit onderzoeksperspectief erg waardevolle inzichten bieden voor zowel kritische reflectie, evaluatie als doorontwikkeling van bestaande initiatieven op dit terrein.

Meer onderzoek is zeker belangrijk, ook voor wie vinger aan de pols wil houden om na te gaan welke van de genomen maatregelen voor het bevorderen van sociale en academische integratie ook effectief werken, alsook onder welke condities en bij welke doelgroepen. Gelet op de eigenheid van populaties, programma's, onderwijscontexten in Vlaanderen en Nederland, is het ook belangrijk om sterk rekening te houden met de context van onderzoek. Wat werk als interventie in één context, kan immers niet zonder meer worden getransponeerd op een andere context. Hierbij rijst ook het belang om niet alleen in te zetten op kwantitatieve maar ook kwalitatieve studies, om de verklaringsbasis en de (perceptie van) van de complexiteit van integratieprocessen die zich afspelen in het eerste jaar hoger onderwijs diepgaand te begrijpen.

In dit themanummer worden een aantal contextspecifieke studies gerapporteerd die op basis van kwantitatief en/of kwalitatief onderzoek een reeks interveniërende maatregelen analyseren die gericht zijn op het bevorderen van sociale en/of academische integratie in het hoger onderwijs. Hiermee beogen wij een eerste stap van inventarisatie te laten gebeuren van mogelijk effectieve maatregelen voor de onderwijspraktijk alsook een illustratie te bieden van de diverse onderzoeksbenaderingen op dit onderzoeksterrein. Wij hopen hierbij ook verder inzicht te bieden voor wie betrokken is bij de begeleiding, ontwikkeling of evaluatie van maatregelen die bestemd zijn om studenten kwaliteitsvol te ondersteunen tijdens dit belangrijk scharniermoment in de schoolloopbaan.

Inleiding op het themanummer

In de eerste bijdrage staan Vanthournout en collega's stil bij de mogelijkheden van een snelle detectie van risicostudenten bij de aanvang van het eerste jaar via het verwerven van inzicht in leerprofielen. Bij de samenstelling van deze profielen wordt niet de aandacht gericht op zogenaamde stabiele kenmerken maar net op veranderlijke kenmerken op het vlak van leren en motivatie. Aan de hand van het Lemo-instrument werden via persoonsgerichte data-analyses drie leerprofielen in kaart gebracht. Deze leerprofielen worden verder in verband gebracht met andere leerstrategieën, studiemotieven, sociale integratie en studiesucces. De resultaten van het onderzoek geven relevante informatie waarmee kan worden gewerkt in functie van individuele begeleiding en leercoaching.

In de tweede bijdrage onderzochten Vanoverberghe en collega's, de effectiviteit van een specifieke opzet van trajectcoaching in de Arteveldehogeschool. In een longitudinaal survey onderzoek bij 1344 eerstejaarsstudenten, werd nagegaan hoe studenten trajectcoaching ervaren en wat de impact is van verschillende coachingsvormen op academische integratie. De resultaten tonen aan dat effectieve trajectcoaching aan een aantal voorwaarden is verbonden, zowel op het vlak van autonomieondersteuning, structuurondersteuning en betrokkenheid, alsook op het vlak van de aanbodvorm (individueel versus groepsgericht). Het onderzoek toonde aan hoe trajectcoaching in verband kan worden gebracht met (ontwikkelingen van) studiemotivatie, studietevredenheid, zelfopvattingen en reflectief denken.

In de derde bijdrage onderzochten Brouwer en collega's de meerwaarde van het inrichten van leergemeenschappen in het eerste jaar. In deze studie is een leergemeenschap een kleine vaste groep van studenten die alle colleges volgen waardoor sociale integratie gemakkelijker tot stand kan komen. In het onderzoek werd nagegaan hoe deze leergemeenschappen bijdragen aan het opbouwen van hulp- en vriendschapsrelaties en hoe deze als waardevol worden begrepen. Via longitudinale sociale netwerk-analyse en kwalitatieve data-analyse bij 95 eerstejaarsstudenten werden een aantal interessante patronen aangetoond. Zo bleken studenten deze leergemeenschappen doorgaans belangrijk te vinden voor het opbouwen van sociale contacten, maar bleken niet alle studenten hier even sterk voordeel uit te halen aangezien eerdere studieprestaties een rol spelen in de netwerking.

In een vierde bijdrage staat Van Beelen-Slijper stil bij processen die zich ook vóór de poort van het hoger onderwijs spelen en die ook in functie van interveniërende maatregelen in het hoger onderwijs, belangrijk zijn om mee rekening te houden. In haar doctoraatsonderzoek werd longitudinaal onderzoek verricht naar het studiekeuzeprocess van 89 studenten uit twee specifieke studiegebieden, en de betekenis daarvan voor studiesucces. Hierbij werd eveneens inzicht verworven in de ervaringen, successen en

Inleiding op het themanummer

mislukkingen in de overgang naar het hoger onderwijs. Het onderzoek wijst op het belang van het maken een goede studiekeuze, waarbij een vroege beroepsidentificatie geen garantie stelt ten aanzien van succesvolle doorstroom. Jongeren die deelnemen aan intensieve oriëntatieactiviteiten maken daarentegen meer kans, wat de noodzaak onderstreept van meer exploratie in de overstap naar het hoger onderwijs.

In dit themanummer worden ook een aantal kritische beschouwingen geplaatst over het onderzoek en de literatuur op dit onderzoekthema. In de discussiebijdrage van Marlies Lacante wordt ingegaan op de diversiteit aan doelstellingen op het onderzoeksterrein, waarbij wordt ingegaan op de onderzoeksdoelen van voorspellen versus remediëren en het hiermee verbonden meetinstrumentarium dat hiervoor soms niet consistent wordt voor ingezet. Vervolgens worden een aantal kritische beschouwingen geplaatst over het gerapporteerde onderzoek in dit themanummer en perspectieven voor vervolgonderzoek.

Tot slot beschouwt Cees Terlouw de recente boekpublicatie *Higher Education Transitions: theory and research* (Kyndt, Donche, Trigwell, & Lindblom-Ylänne, 2017), waarin de huidige richtingen van theorie en onderzoek rond transitie in het hoger onderwijs worden geschetst. Naast het beschrijven van de belangrijkste trends, wordt ingegaan op een aantal pertinente vragen voor toekomstig onderzoek. Zo wordt enerzijds de noodzaak onderstreept om meer inzicht te verwerven in het leerproces inzake omgaan met veranderingen tijdens belangrijke transitie in de schoolloopbaan. Anderzijds, wordt een klemtoon gelegd op de relevantie van meer ontwerp- en praktijkonderzoek op deze onderzoeksterreinen, zodat er voldoende rekening kan worden gehouden met de specifieke contexten waarin deze processen zich voltrekken.

Literatuur

- Braxton, J.M., Jones, W.A., Hirschy, A.S., & Hartley III, H.V. (2008). The role of active learning in college student persistence. *New Directions for Teaching and Learning*, 2008, 71-83.
- Bruinsma, M., & Jansen, E.P.W.A. (2005). Het onderwijsproductiviteitsmodel van Walberg: Enkele factoren in het hoger onderwijs nader onderzocht. *Pedagogische Studiën*, 82, 46-58.
- Brouwer, J., Jansen, E., Flache, A., & Hofman, A. (2016). The impact of social capital on study success among first-year university students. *Learning and individual differences*, 52, 109-118.
- Christie, H., Munro, M., & Fisher, T. (2004). Leaving university early: exploring the differences between continuing and non-continuing students. *Studies in Higher Education*, 64, 399-420.

Inleiding op het themanummer

- Coertjens, L., Brahm, T., Trautwein, C., & Lindblom-Ylänne, S. (2017). Students' transition into higher education from an international perspective. *Higher Education*, 73, 357-369.
- Glorieux, I., Laurijsen, I., & Sobczyk, O. (2015). *Studiesucces in het eerste jaar hoger Onderwijs. Een analyse van kenmerken van studenten en van opleidingen*. Leuven: Steunpunt Studie- en schoolloopbanen.
- Kyndt, E., Donche, V., Trigwell, K., & Lindblom-Ylänne, S. (2017). *Higher Education Transitions: theory and research* (p. 306-321). New York: Routledge.
- Richardson, M., Abraham, C., & Bond, R. (2012). Psychological correlates of university students' academic performance: A systematic review and meta-analysis. *Psychological bulletin*, 138, 353-387.
- Robbins, S.B., Lauver, K., Le, H., Davis, D., Langley, R., & Carlstrom, A. (2004). Do psychosocial and study skill factors predict college outcomes? A meta-analysis. *Psychological bulletin*, 130(2), 261-288.
- Tinto, V. (1993). *Leaving college: rethinking the causes and cures of student attrition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Van Daal, T., Coertjens, L., Delvaux, E., Donche, V., & Van Petegem, P. (2013). *Klaar voor hoger onderwijs of arbeidsmarkt? Longitudinaal onderzoek bij laatstejaarsleerlingen secundair onderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.